

Polskie organizacje zarządzania zbiorowego i ich danie finansowe.

Abstrakt

Przedmiot rozważań

Autorzy i autorki niniejszej analizy przyjęli sobie za cel próbę odpowiedzi na pytania o skuteczność przyjętego mechanizmu funkcjonowania polskich organizacji zbiorowego zarządzania ze względu na społeczne znaczenie tych podmiotów. Ustawowa i statutowa rola tych stowarzyszeń polega na reprezentowaniu twórców i egzekwowaniu ich praw do utworów, jakie stworzyli. OZZ zbierają w imieniu tych osób wynagrodzenie pozyskane w zamian za możliwość odtworzenia czy wykorzystania dzieła przez firmy, instytucje i osoby prywatne. Raport jest próbą odpowiedzi na pytanie czy działania OZZ prowadzą do wywiązywania się z funkcji ustawowych.

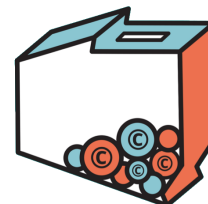
Dodatkowe zadanie to opisanie w jakim stopniu publicznie dostępne informacje na temat OZZ pozwalają opinii publicznej na zrozumienie zasad ich funkcjonowania. Analiza nie jest zatem audytem poprawności rachunkowej, a realizacją społecznej kontroli przejrzystości zestawionych w ten sposób informacji.

Metodologia

Ze względu na rolę pośrednika w transferach finansowych, wynikających z realizacji praw autorskich przyjęta została perspektywa ekonomiczna. Analiza obejmuje finansowe i merytoryczne sprawozdania polskich OZZ za lata 2010-2013, które miały one obowiązek ujawnić do chwili sporządzenia niniejszego opracowania. Ważna dla autorów była także weryfikacja transparentności działalności merytorycznej i finansowej OZZ – organizacje te traktowane są przez ustawodawcę w sposób szczególny, nadane zostały im prawne możliwości pobierania środków finansowych od obywateli.

Trudności i ograniczenia

Analizując publiczną dokumentację finansową OZZ napotkaliśmy na trudności. Brak jednolitych praktyk opisywania poszczególnych pozycji finansowych, różnice w ujmowaniu kategorii przychodów i kosztów, brak informacji o składowych tych kategorii, czy rozbieżności między sprawozdaniami merytorycznymi a finansowymi spowodowały, że trudno jest jednoznacznie wnioskować jak wygląda zdrowie finansowe tych podmiotów. Co do niektórych kwestii mogliśmy jedynie stawiać hipotezy i zadawać pytania, na które nie da się odpowiedzieć bez udziału OZZ. Z tego względu należy stwierdzić, że sprawozdawczość OZZ w obecnej formie nie realizuje w dostatecznym stopniu celu, jakim jest przejrzystość dla opinii publicznej.

Wnioski

Analiza funkcjonowania polskich OZZ poprzez pryzmat ich sprawozdań finansowych jednoznacznie sygnalizuje istnienie praktyk, które w naszej ocenie nie realizują ducha prawa dot. zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

1. Od pobrania do repartycji mogą upłynąć lata

Okres pomiędzy zebraniem środków finansowych a przekazaniem ich podmiotom uprawnionym w praktyce może wynosić nawet 6 lat. Niekiedy środki te pozostają w posiadaniu OZZ przez 10 lat – aż do czasu przedawnienia. Największa OZZ – ZAiKS – jest aktualnie w posiadaniu 645 mln zł należnych właścicielom praw, a w ciągu roku 2013 organizacja ta zgłosiła przedawnienie ok. 10 mln zł. Wysokość aktualnie zakumulowanych środków finansowych wszystkich polskich OZZ wynosiła na koniec 2014 roku ok. 1,6 mld zł.

2. Przychody kapitałowe i zyskowność ekonomiczna osłabiają motywację do repartycji

OZZ czerpią przychody finansowe (odsetki od kapitału) ze środków należnych, a nieprzekazanych właścicielom praw autorskich. Suma przychodów finansowych wszystkich polskich OZZ w latach 2010-2014 wyniosła 327 mln zł. Mechanizm generowania odsetek ze środków finansowych decyduje o zyskowności ekonomicznej zbiorowego zarządu. Istnieje duże prawdopodobieństwo, iż zyski z tytułu przychodów finansowych nie są przekazywane podmiotom uprawnionym, a są wykorzystywane do realizacji autonomicznych celów organizacji niezwiązanych bezpośrednio z zarządem zbiorowym.

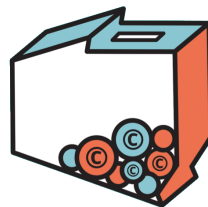
Mechanizm zachęty ekonomicznej dla OZZ powoduje, iż zarządy tych organizacji nie są motywowane do sprawnego prowadzenia zarządu zbiorowego. Wydłużanie okresu pomiędzy zebraniem środków finansowych, a przekazaniem ich uprawnionym jest racjonalne z punktu widzenia finansów organizacji, jednak może osłabiać skuteczną realizację celów ustawowych.

3. Koszty zarządu zbiorowego są wyższe niż wynika to z ujęcia w sprawozdaniach

Organizacje zarządzania zbiorowego podają do wiadomości, iż koszt zarządu zbiorowego wynosi ok. 19%. Rachunek ten nie uwzględnia jednak wielu kategorii kosztowych wykazywanych przez OZZ. Łączna suma kosztów funkcjonowania polskich OZZ w 2013 roku to 183,5 mln zł, przy kwocie ok. 514 mln zł pobranego z rynku inkasa. Oznacza to, iż realny koszt zarządzania procesami inkasa i repartycji to ok. 36%.

4. Wpływ na zasady redystrybucji jest ograniczony do członków OZZ

OZZ nie przekazują do publicznej wiadomości szczegółowych zasad redystrybucji środków, jakie pozyskują z tytułu inkasa oraz repartycji. Wpływ na wskazywane zapisy ma jedynie ograniczona grupa członków organizacji zarządzania zbiorowego. Arbitralnie decyduje ona o zasadach podziału środków pozyskanych od podmiotów eksploatujących prawa autorskie, nie poddając swoich decyzji kontroli innych uprawnionych, którzy są reprezentowani przez OZZ.

Rekomendacje

1. Główne cele do zrealizowania

Kluczowe jest zapewnienie, że w realizacji uprawnień ustawowych nie dochodzi do konfliktu interesów pomiędzy zyskownością ekonomiczną oraz skuteczną i efektywną repartycją. Nie mniej istotne jest uszczegółowienie sprawozdawczości w taki sposób, by opinia publiczna mogła zapoznać się z zasadami przepływów i rzeczywistą wysokością kosztów na podstawie publicznie dostępnych dokumentów.

2. Kluczowa rola organu nadzorującego

Należy przede wszystkim postulować, aby organ nadzorujący funkcjonowanie organizacji zarządzania zbiorowego – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zobowiązało OZZ do:

- (1) klarownego i kompleksowego sposobu raportowania kosztów obsługi zarządu zbiorowego, tak by nie było wątpliwości względem tego, jak drogi jest to system, oraz by stało się możliwe optymalizowanie zarządu zbiorowego w przyszłości
- (2) do zastosowania dostępnych instrumentów (z uwzględnieniem nowych technologii), aby uczynić jasnym i transparentnym system redystrybucji środków ściąganych przez OZZ z rynku.